

Carolina POPUȘOI

Calcuri de regim nominal prepozițional nerecomandate în limba română din Basarabia

C.P. – dr. în filologie la Universitatea din București (2002), cercetător științific la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din București (din 1999). A publicat *Micul dicționar academic* (MDA, vol. I-IV, 2001-2003, coautor), *Structuri sintactice ale limbii române cu element predicativ suplimentar* (2002), *Limba română actuală din Basarabia. Particularități morfosintactice și lexicosemantice* (2013).

În limba română din stânga Prutului, calcurile de regim nominal prepozițional, ca și cele de regim verbal prepozițional, se caracterizează prin preluarea *ad litteram* din limba rusă a modelului de recțiune prepozițională. În construcțiile în discuție, prepoziția din grupul nominal din româna de la est de Prut este redată fidel prin echivalentul său din rusă, și nu în conformitate cu regimul nominal prepozițional din româna literară. Deoarece acest tip de calc duce la stabilirea unor raporturi sintactice (prepoziționale) nefirești între nominalul regent și subordonatul său, avem a face cu un calc nerecomandat.

Adesea, regentul nominal din astfel de structuri este un substantiv de origine verbală, ceea ce explică identitatea (atât în construcțiile literare, cât și în cele calchiate) regimului prepozițional din grupul nominal cu regimul prepozițional din grupul verbal sursă.

În cadrul fenomenului calchierii recțiunii nominale prepoziționale se poate vorbi de existența anumitor prototipuri, care se manifestă cu regularitate în limbă. Printre cele mai frecvente tipare de calcuri de regim nominal prepozițional nerecomandate, după modelul limbii ruse, amintim:

[prep. rus. **в** → prep. rom. **în**]

*acuzare / învinuire în furt¹ pentru acuzare / învinuire de furt, <cf. rus. обвинение **в** краже>;

*admonestare / dojană / comentariu în adresa cuiva pentru admonestare / dojană / comentariu la adresa cuiva, <cf. rus. порицание / комментарий **в** чей-то адрес>;

*candidat în maștri pentru candidat de maestru, <cf. rus. кандидат **в** мастера>;

*cântare în unison pentru cântare la unison, <cf. rus. пение **в** унисон>;

*cititul în glas pentru cititul cu glas tare / cu voce tare, <cf. rus. чтение **в** слух>;

*contribuire în... / contribuție în... pentru contribuire la... / contribuție la..., <cf. rus. содействие **в**... / содействие **в**...>;

*eveniment în scară mondială / în scară largă pentru eveniment la scară mondială / la scară largă, <cf. rus. событие **в** мировом масштабе / **в** широком масштабе>;

*inițiativă în muncă pentru inițiativă la locul de muncă, <cf. rus. инициатива **в** работе>;

*participare în proiect pentru participare la proiect, <cf. rus. участие **в** проекте>;

*plecare în Roma / în Paris pentru plecare la Roma / la Paris, <cf. rus. отъезд **в** Рим / **в** Париж>;

*student în istorie pentru student la istorie, <cf. rus. студент **в** истории>;

*tragere în țintă pentru tragere la țintă, <cf. rus. стрельба **в** цель>;

*trimitere în închisoare pentru trimitere la închisoare, <cf. rus. отправление **в** тюрьму>;

*viteză de 60 de km în oră pentru viteză de 60 de km pe oră, <cf. rus. скорость 60 км **в** час>;

[prep. rus. **для** → prep. rom. **pentru**]

*pauză pentru masă pentru pauză de masă, <cf. rus. перерыв **для** обеда>;

[prep. rus. **из под** → prep. rom. **de sub**]

*sticlă de sub lapte / de sub ulei / de sub vin pentru sticlă de lapte / de ulei / de vin, <cf. rus. бутылка **из под** молока / **из под** масла / **из под** вина>;

[prep. rus. **к** → prep. rom. **către**]

*apartenență către o organizație pentru apartenență la o organizație, <cf. rus. принадлежность **к** организации>;

*dragoste către patrie / către frumos pentru dragoste (față) de patrie / (față) de frumos; dragoste pentru patrie / pentru frumos, <cf. rus. любовь к родине>;

*pregătire către școală / către iarnă pentru pregătire de școală / de iarnă; pregătire pentru școală / pentru iarnă, <cf. rus. подготовка к школе / к зиме>;
[преп. rus. к → преп. rom. spre]

*schimbare spre bine / spre rău pentru schimbare în bine / în rău, <cf. rus. изменение к лучшему / к худшему>;
[преп. rus. на → преп. rom. la]

*bănuială la adresa cuiva pentru bănuială în privința cuiva, <cf. rus. подозрение на чей-то адрес>;

*cerere de luare la evidență pentru cerere de luare în evidență, <cf. rus. заявление о взятии на учет>;

*ieșire la pauza (de masă) pentru ieșire în pauza (de masă), <cf. rus. выход на (обеденный) перерыв>;

*ieșire / relaxare la recreație / la pauză pentru ieșire / relaxare în recreație / în pauză, <cf. rus. выход / расслабление на перемене>;

*pauză la masă / la cafea pentru pauză de masă / de cafea, <cf. rus. перерыв на обед / на (чашку) кофе>;

*primire la gazdă pentru primire în gazdă, <cf. rus. принятие на квартиру>;

*punere la libertate pentru punere în libertate, <cf. rus. выпуск на волю>;

*repartizarea studenților la întreprinderi pentru repartizarea studenților în întreprinderi, <cf. rus. направление студентов на предприятия>;

*sunetul la clasă pentru clopoțelul de intrare în clasă / clopoțelul pentru începutul lecției, <cf. rus. звонок на урок>;

*sunetul la recreație / la pauză pentru clopoțelul de recreație / de pauză; clopoțelul pentru recreație / pentru pauză; clopoțelul de ieșire în recreație / în pauză, <cf. rus. звонок на перемену>;

*tabla înmulțirii la 2 pentru tabla înmulțirii cu 2, <cf. rus. таблица умножения на 2>;

*10 kg de cafea la cap de locuitor pentru 10 kg de cafea pe cap de locuitor, <cf. rus. 10 кг кофе на душу населения>;

[преп. rus. на → преп. rom. pe]

*apariție pe orizont pentru apariție la orizont, <cf. rus. появление на горизонте>;

*clătite pe lapte / pe chefir / pe apă minerală pentru clătite cu lapte / cu chefir / cu apă minerală, <cf. rus. блины **на** молоке / **на** кефире / **на** минеральной воде>;

*intrare / invitare pe scenă pentru intrare / invitare în scenă, <cf. rus. выход / приглашение **на** сцену>;

*mers / călătorie pe tren / pe vapor pentru mers / călătorie cu trenul / cu vaporul, <cf. rus. езда / поездка **на** поезде / **на** пароходе>;

*prăjitură pe unt / pe ulei pentru prăjitură cu unt / cu ulei, <cf. rus. пирог **на** сливочном масле / **на** подсолнечном масле>;

[prep. rus. **на** → prep. rom. **pentru**]

*pauză pentru publicitate pentru pauză de publicitate, <cf. rus. перерыв **на** рекламу>;

*sală / spital / parcare pentru 50 de locuri pentru sală / spital / parcare de 50 de locuri; sală / spital / parcare cu 50 de locuri, <cf. rus. зал / больница / стоянка **на** 50 мест>;

[prep. rus. **о** → prep. rom. **despre**]

*Declarația despre independență pentru Declarația de independență, <cf. rus. Декларация **о** независимости>;

[prep. rus. **от** → prep. rom. **de la**]

*apărarea de la inundații pentru apărarea de inundații / apărarea împotriva inundațiilor, <cf. rus. защита **от** наводнений>;

*dezicerea de la aceste idei pentru dezicerea de aceste idei, <cf. rus. отказ **от** этих идей>;

*discurs de la numele colectivului pentru discurs în numele / din partea colectivului, <cf. rus. речь **от** имени коллектива>;

*felicitare de la numele colegilor pentru felicitare în numele / din partea colegilor, <cf. rus. поздравление **от** имени коллег>;

*protejarea culturilor de la îngheț pentru protejarea culturilor de îngheț, <cf. rus. предохранение растений **от** заморозков>;

[prep. rus. **от** → prep. rom. **din**]

*felicitare din numele colegilor pentru felicitare în numele colegilor / din partea colegilor, <cf. rus. поздравление **от** имени коллег>;

[prep. rus. **по** → prep. rom. **la**]

*campionatul la hochei / la volei pentru campionatul de hochei / de volei, <cf. rus. чемпионат **по** хоккею / **по** волейболу>;

[prep. rus. **no** → prep. rom. **pe**]

*antrenor **pe** fotbal pentru antrenor la fotbal, <cf. rus. тренер **no** футболу>;

*asigurare **pe** bătrânețe pentru asigurare de bătrânețe, <cf. rus. обеспечение **no** старости>;

*citire **pe** diagonală pentru citire în diagonală, <cf. rus. чтение **no** диагонали>;

*comunicare **pe** radio / **pe** internet / **pe** e-mail pentru comunicare prin radio / prin internet / prin e-mail, <cf. rus. сообщение **no** радио / **no** интернету / **no** э-майлу>;

*concediu **pe** boală pentru concediu medical, <cf. rus. отпуск **no** болезни>;

*consultant / specialist **pe** fizica nucleară pentru consultant / specialist în fizica nucleară, <cf. rus. консультант / специалист **no** ядерной физике>;

*discuție **pe** secret pentru discuție în secret, <cf. rus. разговор **no** секрету>;

*discuție **pe** telefon / **pe** televizor / **pe** radio pentru discuție la telefon / la televizor / la radio, <cf. rus. разговор **no** телефону / **no** телевизору / **no** радио>;

*ocuparea locului I **pe** regiune pentru ocuparea locului I în regiune, <cf. rus. занятие первого места **no** региону>;

*profesor **pe** istorie pentru profesor de istorie, <cf. rus. учитель **no** истории>;

*test **pe** geografie pentru test la geografie, <cf. rus. тест **no** географии>;

*transmiterea / primirea datelor **pe** telefon / **pe** fax / **pe** bluetooth pentru transmiterea / primirea datelor prin telefon / prin fax / prin bluetooth, <cf. rus. передача / прием данных **no** телефону / **no** факсу / **no** Bluetooth>;

*vizionarea emisiunilor **pe** televizor pentru vizionarea emisiunilor la televizor, <cf. rus. просмотр передач **no** телевизору>;

[prep. rus. **nod** → prep. rom. **sub**]

*apariție (a cuiiva) **sub** seară pentru apariție (a cuiiva) (în) spre seară, <cf. rus. появление (чье-либо) **nod** вечер>;

*dans **sub** muzica lui E. Doga pentru dans **pe** muzica lui E. Doga, <cf. rus. танец **nod** музыку E. Дога>;

*localitate sub Chişinău pentru localitate de lângă/ aproape de Chişinău, <cf. rus. местность **под** Кишинэу>;

*publicare sub rubrica... pentru publicare la rubrica... / publicare în cadrul rubricii..., <cf. rus. опубликование **под** рубрику>;

*scriere sub dictare pentru scriere după dictare, <cf. rus. писание **под** диктовку>;

[prep. rus. **с** → prep. rom. **cu**]

*achitare cu datoriile / cu obligațiile pentru achitare de datorii / de obligații; achitarea datoriilor / a obligațiilor, <cf. rus. расчет **с** долгами / **с** обязанностями / **с** обязательствами>;

*datare cu... pentru datare din..., <cf. rus. датирование **с**... >;

*despărțire cu prietenii pentru despărțire de prieteni, <cf. rus. расставание **с** друзьями>;

*divorț cu soția pentru divorț de soție, <cf. rus. развод **с** женой>;

*luare la cunoștință cu conținutul raportului pentru luare la cunoștință de conținutul raportului, <cf. rus. ознакомление **с** содержанием отчета>;

[prep. rus. **с** → prep. rom. **de la**]

*obținere a 30 de chintale de la hectar pentru obținere a 30 de chintale la hectar, <cf. rus. получение 30 центнеров **с** гектара>;

[prep. rus. **с** → prep. rom. **din**]

*calc din rusă pentru calc după rusă, <cf. rus. калька **с** русского>;

*pictură din natură pentru pictură după natură, <cf. rus. картина **с** натуры>;

[prep. rus. **через** → prep. rom. **prin**]

*scrierea cuvintelor prin cratimă pentru scrierea cuvintelor cu cratimă, <cf. rus. написание слов **через** тире>;

[prep. rus. **за** → prep. rom. **după**]

*călătorie după hotare / după graniță pentru călătorie peste hotare / peste graniță, <cf. rus. поездка **за** рубежом / **за** границу>;

*poziția corectă după volan / după masă pentru poziția corectă la volan / la masă, <cf. rus. правильное сидение **за** рулем / **за** столом>;

*scandal după culise pentru scandal în culise, <cf. rus. скандал **за** кулисами> etc.

În arealul lingvistic de la est de Prut, calcul de regim nominal prepozițional (ca și cel de regim verbal prepozițional) constituie o abatere de

la sintaxa limbii române literare. Multitudinea tiparelor de calcuri de regim nominal prepozițional nerecomandate dovedește că acest fenomen este destul de răspândit și de uzual în româna actuală din stânga Prutului. Selectarea în procesul comunicării a unei prepoziții inadecvate (ca urmare a traducerii *ad litteram* din limba rusă) are loc din cauză că marea majoritate a basarabenilor au în minte modelul sintactic prepozițional rusesc.

Problema calcurilor de regim nominal prepozițional nerecomandate, după modelul limbii ruse, din româna de la est de Prut, este în atenția lingviștilor din Basarabia, dar și din România (vezi Mândăcanu, 1987; Guțu, 1998; Crijanovschi, 2000; Condrea, 2001: 15-19; Mladin, 2008: 207-214; Cantemir, 2008-2009: 41-45; Popușoi, 2013: 97-104).

Note ■

¹ În această lucrare, asteriscul (*) indică faptul că asemenea structuri din limba română din Basarabia sunt nerecomandate.

Bibliografie ■

1. Gr. Cantemir, *Cu privire la unele prepoziții calchiate*, în „Buletin de lingvistică”, Chișinău, 2008-2009, nr. 9-10, p. 41-45.
2. I. Condrea, *Norma literară și uzul local*, Firma Editorial Poligrafică Tipografia Centrală, Chișinău, 2001.
3. A. Crijanovschi, *Dicționar de dificultăți ale limbii*, Editura ARC & Museum, Chișinău, 2000.
4. V. Guțu, *Dicționar al greșelilor de limbă*, Editura ARC, Chișinău, 1998.
5. V. Mândăcanu, *Cuvântul potrivit la locul potrivit*, ediția a II-a, Editura Cartea Moldovenească, Chișinău, 1987.
6. C.-I. Mladin, *Considerații generale și particulare asupra limbii române din Republica Moldova (presa scrisă). Variații în grupul prepozițional*, în *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*, Editura Tipografia Centrală, Chișinău, 2008, p. 207-214.
7. C. Popușoi, *Limba română actuală din Basarabia. Particularități morfosintactice și lexico-semantice*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, Colecția Aula Magna, București, 2013.